

Partycypacja rodziców w edukacji szkolnej dziecka

Nadrzędną wartością współczesnej edukacji szkolnej powinno być: dbałość o prawidłowy rozwój psychofizyczny dziecka oraz stworzenie warunków do dorastania do samodzielności życiowej. W planowanej reformie systemu edukacji zakłada się, iż wychowanie i kształcenie powinny stanowić w pracy szkoły integralną całość. W kształceniu szkolnym powinna być zachowana właściwa proporcja między przekazem informacji a rozwijaniem umiejętności i wychowaniem. Podmiotem wychowania i kształcenia jest uczeń, dlatego też punktem wyjścia procesu edukacji powinny być potrzeby rozwojowe wychowanka, a nie wymogi przedmiotów. Edukacja w dzisiejszych czasach ma charakter permanentny. Uczenie się przez całe życie to konieczność życiowa, która zapewnia człowiekowi szansę sprostania wyzwaniom cywilizacyjnym i wymogom rynku pracy. W edukacji dziecka szczególną rolę pełnią rodzice, ich działania wychowawcze obejmują wiele różnorodnych funkcji. Najistotniejsze z punktu widzenia prawidłowego procesu socjalizacji to: zaspokajanie podstawowych biologicznych i psychospołecznych potrzeb dziecka, przekazywanie dzieciom określonego systemu wartości i norm życia społecznego. Rodzice i inni członkowie rodziny stanowią dla dziecka model osobowy i kształtują wzory zachowań w konkretnych sytuacjach życia codziennego.

Wraz z wiekiem dziecka niektóre funkcje rodziny wspomagają inne środowiska wychowawcze, głównie jest to szkoła. W edukacji szkolnej dziecka konieczna jest integracja działań różnych podmiotów: nauczycieli, wychowawców i rodziców. Według T. Lewowickiego (1991) edukacja podmiotowa polega na uwzględnieniu pełnych praw uczestników procesów edukacyjnych do współdecydowania zarówno o celach edukacji, jak i o jej treściach, strategiach realizacji tych procesów, metodach i formach organizacyjnych. Postulowane przez autora współdecydowanie nie może być jedynie pozorne, polegające na akceptacji gotowych planów dyrekcji czy nauczycieli, a na rzeczywistym ich współtworzeniu. K. Korzeniowski (1993) pisze: być pełnym podmiotem to mieć świadomość własnej woli, własnego udziału w rozwijaniu rzeczywistości, działalności, mieć poczucie podmiotowości. Można więc stwierdzić, iż rodzice powinni w większym stopniu uczestniczyć w życiu szkoły i organizacji edukacji dziecka oraz w poprawie warunków pracy dydaktycznej i opiekuńczo-wychowawczej nauczycieli. Powinni oni podejmować określone działania, by szkoła była dobra, bezpieczna i „zdrowa” dla uczniów, tj. bez stresów, lęku i przemocy. Dobra szkoła – według B. Śliwerskiego („Nowa Szkoła” nr 3, 1997) – to szkoła, w której powinien być człowiek przygotowany, czy uzdalniany

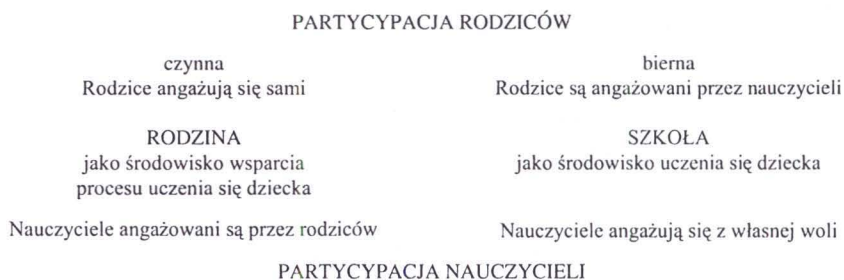
w toku edukacji do permanentnego samokształcenia i samowychowania. Polska szkoła jest często przedmiotem krytyki wielu pedagogów, psychologów, rodziców i uczniów. Coraz częściej pojawia się problem jak unowocześnić szkołę i jej efekty pracy.

A. Jedynek podaje następujące cechy dobrej i zdrowej szkoły (*Edukacja. Wyzwania w nowoczesnej szkole*, nr 1 1996/97, s. 17):

1. życzliwa, zachęcająca atmosfera, radość i duma z osiągnięć uczniów oraz pozytywna motywacja do pracy i nauki,
2. równowaga pomiędzy instytucjonalną strukturą szkoły a wolnością ucznia, pomiędzy dyscypliną a zaufaniem do uczniów i ich samodzielnością,
3. swobodna komunikacja, postawa otwartości, prawo do wyrażania przez uczniów ich opinii i odczuć oraz możliwość rozwijania zintegrowanej osobowości.

W tworzeniu takiej szkoły powinni uczestniczyć rodzice uczniów, konieczna jest jednak większa świadomość i potrzeba ich działania. W Austrii zaproponowano, by tradycyjne w pedagogice szkolnej określenie: współpraca, partnerstwo czy współdziałanie rodziców zastąpić partycypacją, współuczestnictwem, które zawierają w sobie tak aktywną, jak i bierną aktywność rodziców i nauczycieli we wspólnym zadaniu, jakim jest kształcenie i wychowanie młodego pokolenia (B. Śliwerski 1997).

Poniższy schemat ilustruje rodzaje uczestnictwa rodziców i nauczycieli we wspólnym kształceniu i wychowaniu dzieci.

Schemat 1. Rodzaje uczestnictwa rodziców i nauczycieli we wspólnym kształceniu i wychowaniu młodego pokolenia

Źródło: B. Śliwerski, *Austriacka diagnoza i projekt współpracy szkoły z rodzicami*, „Wszystko dla szkoły” 1997, nr 6.

Przedstawiony austriacki projekt współpracy szkoły z rodzicami jest interesujący i do wykorzystania w naszych polskich szkołach. Zaangażowanie rodziców w edukacji szkolnej dziecka może polegać na:

1. czynnej partycypacji w uczeniu się dzieci w domu, tj. pomoc, wyjaśnianie lub kontrola nauki,
2. czynnym zaangażowaniem się w wydarzenia szkolne i lekcyjne,
3. bierne zaangażowanie się rodziców w szkole poprzez nauczycieli. To nauczyciele pobudzają rodziców do działania poprzez informację, zaproszenie do współdecydowania o szkolnych czy klasowych problemach.

W przypadku nauczycieli można wyróżnić następujące typy ich zaangażowania:

1. nauczyciele z różną motywacją i odmiennymi kwalifikacjami pedagogicznymi czynnie angażują się w proces kształcenia i wychowania uczniów,
2. czynna partycypacja nauczycieli w ważne dla procesu edukacji szkolnej sytuacje wychowawcze w domu rodzinnym uczniów,
3. angażowanie nauczycieli przez rodziców w proces uczenia się dzieci w domu,
4. bierne angażowanie się nauczycieli w wydarzenia szkolne z inspiracji rodziców.

Rodzice starają się pozyskać nauczycieli, by ci pedagogicznie postępowali wobec dzieci i by lekcje były ciekawiej prowadzone oraz wyniki w nauce sprawiedliwie oceniane. Idea uspołecznienia i autonomii szkół oraz decentralizacja procesów zarządzania nimi czy partycypacji w polityce oświatowej nie jest tylko polską swoistością reform w ostatnim okresie posocjalistycznym.

Badania pedagogów z innych krajów wykazują, iż procesy te mają miejsce w tych społeczeństwach, w których zwraca się szczególną uwagę na to, by z jednej strony szkoły same rozporządzały środkami finansowymi na edukację i dodatkowo zdobywały je z różnych źródeł, zyskując w ten sposób więcej autonomii w realizacji swoich programów nauczania i wychowania. U nas w Polsce w obecnych trudnych warunkach przemian ustrojowych szkoły przy współudziale rodziców muszą także wykazać większą inicjatywę w zdobywaniu dodatkowych środków i unowocześnianiu bazy, infrastruktury oraz metod pracy nauczycieli. W większości naszych szkół funkcjonują odrębnie rady rodziców, rady pedagogiczne i rady samorządu uczniowskiego. Natomiast Ustawa o Systemie Oświaty z września 1991 roku dopuszcza (zaleca) tworzenie Rady Szkoły. W nielicznych szkołach powołano takie rady z udziałem przedstawicieli grona pedagogicznego, rodziców i uczniów. Wydaje się, iż dyrekcje szkół zamykają się w swoim gronie, obawiając się dopuszczenia rodziców do ich udziału we współzarządzaniu i doskonaleniu pracy szkoły. W dalszym ciągu panuje tradycyjna atmosfera i świadomość wśród nauczycieli, że to oni stanowią głównie o obliczu szkoły i jej funkcjonowaniu, traktując rodziców i uczniów bardziej przedmiotowo niż podmiotowo. W oparciu o własne doświadczenia w pracy rady rodziców w szkole podstawowej i ponadpodstawowej na terenie Częstochowy można stwierdzić, iż nieliczna grupa rodziców aktywnie angażuje się w pracę szkoły i klasy. Dyrekcje szkół przywiązują małą uwagę do czynnego udziału rodziców w życiu szkoły. Spotkania z przedstawicielami rodziców odbywają się niesystematycznie i bez przygotowania planu i potrzeby działania. Podobnie wychowawcy klas na początku roku szkolnego wybierają trójkę klasową rodziców i nie potrafią ją właściwie zaangażować do pracy. Wybór przedstawicieli rodziców do współpracy z dyrekcją szkoły czy wychowawcą klasy często jest przypadkowy. Są rodzice, którzy mają pewne propozycje i uwagi dotyczące pracy nauczycieli, ale obawiają się ich ujawnić, ponieważ może to niekorzystnie odbić się na ich dzieciach. Udział przedstawicieli rodziców w pracy szkoły polega najczęściej na:

- planowaniu wydatków i remontów,
- pomocy w organizowaniu imprez i uroczystości szkolnych lub klasowych.

Znaczny jest udział rodziców w życiu klasy tam, gdzie wychowawca ma dobry kontakt z rodzicami i potrafi ich zachęcić oraz włączyć do poprawy estetycznego i funkcjonalnego urządzenia sali lekcyjnej. Podstawowym warunkiem właściwej współpracy rodziców z dyrekcją i nauczycielami jest wytworzenie odpowiedniego klimatu oraz satysfakcjonowanie rodziców z faktu ich uczestnictwa w pracy szkoły. Wśród innych niedomagań we współpracy rodziców ze szkołą M. Łobocki (1985) wyróżnia:

1. zbytnie obarczanie odpowiedzialnością za kształcenie i wychowanie dzieci wyłącznie nauczycieli lub rodziców,
2. brak uzgodnionych celów oraz sposobów współpracy,
3. przedłużające się współdziałanie wyłącznie o charakterze jednokierunkowym,
4. traktowanie współdziałania nauczycieli i rodziców w sposób formalny lub doraźny.

Podstawą współpracy rodziny i szkoły w edukacji i wychowaniu dziecka musi być wzajemne zaufanie i zrozumienie istoty i potrzeby współdziałania. Nowoczesność szkoły i jej wyniki pracy w dużym stopniu zależą od parycypacji rodziców oraz powołania Rady Szkoły. B. Śliwerski (1998) pisze, iż jedynym organem, który stwarza wszystkim stronom procesu kształcenia i wychowania dzieci oraz młodzieży w szkolnictwie publicznym równorzędne prawa oraz szanse rzeczywistego rozpoznawania i respektowania własnych oraz wspólnych interesów, pomaga współdecydować i wpływać na bieg codziennych wydarzeń w szkole, jest Rada Szkoły. Powstanie tej rady w pierwszej kadencji organizuje dyrektor szkoły lub na łączny wniosek dwóch spośród następujących podmiotów życia szkolnego:

- rady pedagogicznej,
- rady rodziców i samorządu uczniowskiego.

Z takim wnioskiem najłatwiej jest wystąpić rodzicom, którzy, spotykając się ze sobą w klasach oraz odbywając posiedzenia rady rodziców mogą podjąć stosowną uchwałę i zachęcić do podobnej swoich podopiecznych. W ten sposób uczniowie wzmocnieni poparciem swoich rodziców mogą wystosować do dyrektora szkoły łączny wniosek o powołanie Rady Szkoły. Członków do tej rady wybiera się spośród: ogółu rodziców, uczniów i ogółu nauczycieli. Propozycję dotyczącą przygotowania, przebiegu wyborów oraz ukonstytuowania się składu rady przedstawia B. Śliwerski w swoim artykule: Jak powołać Radę Szkoły (W: „Nowa Szkoła” 1998, nr 6, s. 15).

Cele i zadania Rady Szkoły winny być określone w opracowanym statucie. Mogą to być następujące cele:

I Rada Szkoły opiniuje:

1. projekty innowacji i eksperymentów pedagogicznych w szkole,
2. pracę dyrektora szkoły i kandydatów na stanowiska kierownicze w szkole,
3. wnioski dyrektora w sprawach odznaczeń, nagród i innych wyróżnień dla nauczycieli oraz pozostałych pracowników,

4. plan finansowy szkoły oraz inne plany,
5. inne sprawy istotne dla szkoły.

II Rada Szkoły może składać wnioski:

1. do organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą o zbadanie i dokonanie oceny działalności szkoły, jej dyrektora lub innego nauczyciela,
2. do dyrektora szkoły o ocenę pracy danego nauczyciela,
3. do dyrektora o zwołanie zebrania plenarnego rady pedagogicznej,
4. do organu prowadzącego o nadanie szkole imienia.

III Rada Szkoły może oceniać:

1. z własnej inicjatywy sytuację oraz stan szkoły.

IV Rada Szkoły uczestniczy:

1. w rozwiązywaniu spraw wewnętrznych szkoły,
2. przedstawiciele rad szkół wchodzi w skład wojewódzkiej rady oświatowej.

V Rada Szkoły podejmuje uchwały (ustanawia):

1. statut szkoły lub jego zmiany,
2. może ustanawiać odznaki dla uczniów wyróżniających się szczególnymi osiągnięciami.

VI Rada Szkoły rozpatruje także różne wnioski i opinie dyrektora szkoły, rady rodziców i samorządu uczniowskiego.

VII Rada Szkoły ustala w porozumieniu z dyrektorem szkoły opłatę za korzystanie z posiłków w stołówce szkolnej.

VIII Rada Szkoły może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek oraz innych źródeł w celu wspierania działalności statutowej szkoły.

Przedstawione zadania mogą być zmieniane i dostosowane do potrzeb szkoły oraz koncepcji Rady Szkoły. Struktura organizacyjna rady, formy i zasady pracy oraz terminarz i częstotliwość spotkań określa Zarządzenie nr 14 MEN z 19 VI 1992 r. w sprawie ramowego statutu szkół publicznych dla dzieci i młodzieży. Współczesna szkoła potrzebuje innej filozofii odpowiedzialności, a mianowicie takiej, dzięki której każdy będzie czuł się zobowiązany do większej dbałości o maksymalizowanie własnego wysiłku w uczeniu się, nauczaniu lub wspieraniu procesu socjalizacji, o lepsze wyposażenie placówki w pomoce dydaktyczne, o podejmowanie własnych inicjatyw, o autentyczne i pełne poszanowanie godności każdego ucznia, nauczyciela i rodzica. W permanentnym reformowaniu szkoły dla dobra dzieci muszą brać większy i czynny udział rodzice. Świadomość taka jest konieczna wśród wszystkich nauczycieli, dyrekcji oraz władz oświatowych i samorządowych. Przygotowywana strukturalna i programowa reforma edukacji ma ułatwić wzmocnienie roli wychowania w szkołach. Wizytówką świadcząca o tożsamości szkoły powinien być perspektywiczny, zaakceptowany przez rodziców i radę pedagogiczną program wychowawczy szkoły. Niezwykle ważny element prorodzinnej polityki edukacyjnej w zreformowanych szkołach stanowić będzie zmodernizowany system poradnictwa, a szczególnie dotyczy on poradnictwa rodzinnego w zakresie edukacji i wychowania dziecka. Rodzina i szkoła muszą ściślej współdziałać w kształtowaniu osobowości młodego człowieka i edukowaniu na miarę jego możliwości, oczekiwań i potrzeb społecznych.

Bibliografia

- Bach-Olasik T., Kościanek-Kukacka J., Kozłowski W., *Idea podmiotowości w wychowaniu*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1991, nr 8.
- Daniecki W., *Poczucie podmiotowości i jego uwarunkowania organizacyjne*, [w:] *Podmiotowość jednostki w koncepcjach psychologicznych i organizacyjnych*, Wrocław 1983.
- Gawlina Z., *Wychowanie w sytuacji dwupodmiotowej wyznacznikiem przemian szkoły*, [w:] *Innowacyjna i eksperymentalna działalność szkół*. Pod red. S. Palki, Kraków 1991.
- Gurycka A., *Podmiotowość – postulat dla wychowania*, [w:] *Wychowanek jako podmiot działań*. Pod red. M. Kofty, Warszawa 1989.
- Jedynak A., *Zdrowa szkoła, Wyzwania. Edukacja w nowoczesnej szkole*, 1996/97 nr 7.
- Jundziłł I., *Podmiotowość dziecka w rodzinie i szkole*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1995, nr 2.
- Korzeniowski K., *Podmiotowość człowieka*, [w:] *Podmiotowość jednostki w koncepcjach psychologicznych i organizacyjnych*. Pod red. K. Korzeniowski R. Zieliński. W. Daniecki, Wrocław 1983.
- Kozielecki J., *O człowieku wielowymiarowym. Eseje psychologiczne*, Warszawa 1988.
- Kwieciński Z., *Edukacja jako wartość odzyskiwana wspólnie*, „Edukacja” 1991/1.
- Lewowicki T., *W stronę paradygmatu edukacji podmiotowej*, „Edukacja” 1991/1.
- Łobocki M., *Współdział nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa 1985.
- Radziejewicz J., *Edukacja alternatywna*, WSiP, Warszawa 1992.
- Socha-Kołodziej K., *Kierunki doskonalenia pracy opiekuńczo-wychowawczej we współczesnej szkole*, [w:] *Kierunki rozwoju współczesnej pedagogiki opiekuńczej i specjalnej*. Pod red. J. Stochmiałka, WSP, Częstochowa 1993.
- Socha-Kołodziej K., *Integracja działań wychowawczych w rodzinie i szkole*, „Wychowawca” 1995, nr 5.
- System edukacyjny w procesie przemian w latach 1989–96. Wyzwania, konteksty i prognozy socjopedagogiczne*, WSP, Częstochowa 1997.
- Śliwerski B., *Co to znaczy dobra szkoła?* „Nowa Szkoła” 1997, nr 3.
- Śliwerski B., *Austriacka diagnoza i projekt współpracy szkoły z rodzicami*, „Wszystko dla szkoły” 1997, nr 6.
- Śliwerski B., *Jak powołać Radę Szkoły?* „Nowa Szkoła” 1998, nr 6.
- Śliwerski B., *Klinika szkolnej demokracji*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1996.
- Szczepański M. Rosół A. (red.), *Nowoczesna szkoła – nowoczesność w szkole*, WSP, Częstochowa 1995.
- Taraszkiewicz M., *Dajcie szansę swoim uczniom*, [w:] *Wyzwania. Edukacja w nowoczesnej szkole*, 1996 nr 1
- Więckowski R., *Dylematy współczesnego systemu edukacyjnego*, „Nowa Szkoła” 1997, nr 3.